

Bild: B. Granelli

Bild: B. Granelli

Jättarnas eller isens stenbumlingar?

En handfull stora stenblock ligger utslängda här och var, som solitärer eller tillsammans. Hamnade de här under tiden för längesedan, när folktron sa att jättarna kastat dem?

Geologin förklarar att samma inlandsis som formade kamelandskapet medförde infrusna jättestenar. När isen smälte släppte den ifrån sig flyttblocken på marken.

Resan kan ha varit lång. Block av svenskt urberg har hittats i Tyskland, transporterade av flytande isberg som strandade och smälte i främmande land.

Bild: B. Granelli

Bild: B. Granelli

Bild: B. Granelli

Karp och gammalgäddor

Rismåla göl ingår i Ljungbyås avrinningsområde. Via Visbäcken är den förbunden med Gåsamaden, och därifrån leder Bolanders bäck vidare genom Svartgöl till Linneasjön.

Sommartid är sandstranden vid Rismåla göl populär som badplats. Året runt möts motionärer och flanörer längs stigar och cykelbanan som förbinder Rismåla med stadskärnan. Nybro fiskeklubb arrenderar sjön sedan 1970-talet.

För den fiskeintresserade finns flera bryggor, varav en är tillgänglighetsanpassad. Kräfter, regnbåge och karp har planterats in. Goda kräftår kan kommuninvånare med tur i fiskeklubbens lotteri vinna en plats för sina mjärdar och få tillbringa några spännande augustikvällar vid Rismåla göl.

Karpen kan simma lugnt, för den har ett eget uppdrag. För att förhindra att sjön växer igen har gräs-, fjäll- och spegelkarp planterats in och börjat äta av vattenväxterna. De är nu på tillbakagång och sjöns öppna yta ökar för varje år. Mellan regnbåge, karp, smågäddor och abborre lurar gammalgäddan i vassen. Många försök har gjorts, men ännu har ingen lyckats överlista henne.

Svartgöl

En del av vandringssträckan från Nybro centrum till Rismåla går på Nybroåsen, som med sina 7 mil är sydöstra Sveriges största isälvsavlagring. Längre söderut, vid Linneasjön, är sand- och grusavlagringen ca 1 km bred, medan den norr om Svartgöl är ca 250 m.

Svartgöl är en åsgrop, som likt kullarna i Rismåla består av isälvsavlagringar, men här har det stora isblocket legat inbäddat i redan avlagrat grus och därför lämnat efter sig en grop när det smälte.

Runt Svartgöl ligger en av Nybros parker. Norrut längs Bolanders bäck finns mer orörd natur i form av tätväxt våtmarksområde och talldominerad blandskog.

I vattnen från Svartgöl och norrut häckar ibland den lilla rörhönan (*Gallinula chloropus*). Den ses gärna springande på näckrosblad eller andra vattenväxter där den har god nytta av sina långa tår.

Bild: Jan Elmeholm

Dödisgropar och kamekullar

I naturreservatets östra del finns ett kamelandskap, vilket är ovanligt i södra Sverige. När senaste inlandsisen började smälta för mer än 10.000 år sedan, strömmade vattnet inuti isen i tunnlar och sprickor (isälvar). Stora isblock lossnade (s.k. dödis) och blev kvar i isälvarnas strömmar längre än den övriga ismassan. Runt om blocken byggdes marken upp av krossade och kvarlämnade berggrundsrester, främst sand. När isblocken smälte lämnade de efter sig ett kulligt och gropigt landskap av kamekullar bestående av isälvsavlagringar och dödisgropar.

Levande död ved

Det finns ingenting så levande som död ved. De gamla trädstammarna och rishögarna, i olika stadier av nedbrytning, är födelseplats, bostad och skafferi för mängder av insekter, fåglar, mossor och lavar. I naturskogar, opåverkade av människan, finns gott om lågor och högstubbar. I produktionsskogar med aktivt skogsbruk är det däremot brist på denna livsviktiga miljö. För att värna den biologiska mångfalden pågår ett aktivt arbete i delar av reservatet för att öka mängden död ved, t.ex. genom att träd fälls och lämnas kvar.

Bild: B. Granelli

Bild: Jan Elmeholm

Forsårla har man träffat på både vid Gåsamaden och vid Flyebo damm

Gåsamaden

Ordet mad används i sydsverige för att beskriva en sankmark runt ett vattendrag. När träden som här växer på våtmark kallas det för sumpskog. Marken är ganska näringsfattig, men eftersom den regelbundet översvämmas av Bolanders bäcks näringsrika vatten är växtligheten ändå frodig.

Svenska sumpskogar är lågproduktiva ur skogsbrukets synvinkel, men artrikedomen gör dem mycket värdefulla ur ett biologiskt perspektiv. Miljön är speciell med hög luftfuktighet och mycket skugga. För många arter av lavar, mossor, grodor och svampar är den livsviktig, de kan inte leva någon annanstans. I Gåsamaden kan den uppmärksamme besökaren hitta bl a sumpviol, ormbär, blodsopp, kamjordstjärna, gammelgranlav och sotlav.

Som gäst i naturen är det viktigt att du tar ansvar och visar hänsyn.

Huvudregeln är; inte störa och inte förstöra. Du får inte skada mark, växter eller djur. Den som rider eller cyklar bör följa anvisade leder. Det är inte tillåtet att köra med motorfordon i terrängen. Skogens alla invånare, både människor och djur, har rätt till hemfrid. Hunden bör du ha i koppel. Visa extra hänsyn mellan 1 mars – 20 augusti, då skogens djur föder upp sina ungar. Gå inte över tomter och planteringar och var noga med att stänga grindar efter dig när du passerar genom betesmark. Tälta, ställ upp husvagn eller tänd lägereld på anvisade platser. Elda inte om det är fara för brand. Plocka gärna blommor men kom ihåg att vissa är fridlysta.

Rismåla naturreservat

Besökaren bjuds på fina promenader i barr- och blandskog, på hållmarker och genom artrik lövsumpskog. Kamelandskapet och flyttblocken påminner om inlandsisens enorma krafter och äldre tiders skogsbyte visar sin speciella flora. I vissa områden har naturvården högre prioritet än friluftslivet. Cykelleden är alldeles utmärkt för alla med hjul som rullstolar och barnvagnar. Skogen brukas med rödlistade växter och djurs bästa som mål.

För information
www.nybro.se · 0481-45 000

Produktion: Skogsällskapet. Text: Anna Sundberg. Form: B. Granelli. Omslagsbilder: B. Granelli. Tryckt med miljövänlig tryckteknik på miljövänligt papper av AM-Tryck i Hässelholm 2009

Rismåla

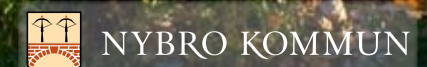

Bild: B. Granelli

Skogsbete

Förr tog man bättre vara på vad naturen gav. Den steniga, kuperade och svårordlade marken kunde istället användas till djuren. Skogar som betas får ett utseende som tilltalar det rörliga friluftslivet. Träd och buskar i olika åldrar och storlekar växer fram. Ljusa gläntor varvas med tätare snår.

I sydvästra reservatet betades skogen fram till år 2000 och här trivs t.ex. blodrot och ängsvädd, som genom sina växtsätt undgått betande mular. När betet upphört utvecklas inte längre området på samma sätt, och de speciella växterna och insekterna får svårt att leva och föröka sig.

Bild: B Granelli

Blodrot (Potentilla erecta L. räusch.)

Blodroten har klarat skogsbetet genom sitt låga och krypande växtsätt. Som en gul liten propeller med orange bas blommor den under sommarmånaderna i täta mattor, nästan som små öar. Bladen saknar skaft och växer direkt på stammen, som blir röd om den bryts. Enligt Arvid Månssons bok från 1642 "En myckit nyttigh Örta-Book" ansågs blodroten kunna bota såväl förkylning och magsjuka som dysenteri och pest.

Strimsporre (*Linaria repens*) växer på torra och grusiga marker

Bild: B Granelli

Slättergubbe (*Arnica montana*)
På några håll där skogsbete och en del slätter förekommit finns fortfarande kvar spridda bestånd av slättergubbe. Växten är helt beroende av slätter och bete för att kunna överleva.

Mindre hackspett (*Dendrocopos minor*), hona

Sveriges minsta hackspett är liten som en gråsparv. Både hona och hane har svart-vitrandig rygg, hanen dessutom röd hjässa. Båda hjälps åt med att bygga bo, ruva ägg och mata ungar. Vedlevande insekter står på menyn, så god tillgång på död ved är nödvändig. Med stjärtfjädrarna som stöd hackar den sig fram till maten, med upp till 100 slag i minuten.

Ett långsammare trummande hörs från hanar på friarstråt. Favoritmiljön är fuktig löv- och blandskog med många gamla träd. Den mindre hackspetten är rödlistad och på många platser akut hotad, eftersom just den miljön är en brist i dagens skogar. För artens fortlevnad är därför områden som Rismåla naturreservat mycket viktiga.

Lo (*Lynx lynx*)

Det smyger en svensk tiger i smålandsskogen. Få förunnas en skymt av Europas största vilda katt djur, men lodjur har syns i Rismåla. Det är sannolikt inte bofast här, reviret är stort och måste patrulleras. Stora tassar på långa ben bär den på smygjakt i nattmörkret. Svarta örontofsar vänds mot ljud från hare, skogsfägel och rådjur. Stammen i Sverige har återhämtat sig från 1900-talets hårda jakt, och vandrande unghannar har setts så långt söderut som Skåne. Stor och respektingivande, ca 20 kg och 1 m lång, men besökaren i Rismåla kan känna sig trygg eftersom den undviker kontakt med människor.

Ängsvädd (*Succisa pratensis moench*)

Lång och gänglig lyser ängsvädden upp skogen under sensommaren med lila halvklot. De smala bladen är samlade i en rosett nära marken för att undgå betande djur. Roten ansågs förr hjälpa mot gift och vattso. Som bevis härom sades att "...den tyckes afbiten, hvilket Hin onde, enligt munkasagor, gjort, men säkerligen icke skulle gjort om roten icke hade för människan nyttiga egenskaper!"

Allmän bastardsvärmare (*Zygaena filipendulae*)

Fjärilar från gruppen svärmare flyger på natten, utom bastardsvärmarna som är dagaktiva. Vilken tur för oss Rismålabesökare, hur skulle vi annars få syn på dessa vackra luftakrobater? De är svarta med klarröda fläckar, även blå förekommer. Fåglar och smågnagare göre sig inte besvär, de smakar illa och är giftiga.

Klubbsprottad bastardsvärmare trivs bäst på blomrika ängar och vägrenar. Den bredbrämde söker sig även till skogsbryn. De för en tynande tillvaro. I takt med att det småskaliga jordbruket minskar, försvinner den miljö de trivs och förökar sig i.

Illustrationer: Martin Holmer

Teckenförklaring

	Barrskog		Parkering
	Lövskog		Information
	Öppen mark		Badplats
	Vattenyta		Rastbord
	Bebyggelse		Grillplats
	Höjdkurva 5 m		Anpassat för funktionshinder
	Huvudväg		Rastplats med vindskydd
	Bilväg		Fiske
	Områdesgräns		
	Reservatsgräns		
	Cykelväg/led anpassad för rörelsehindrade		
	Strövarleden		
	Mulleleden		

Kartproduktion: Skogssällskapet. Kartunderlag: Nybro kommun © flygbild: Lantmäterverket 2006. Ärende nr: MS 2006/01937.

Bild: Rolf Holm